

ASPECTE ISTORIOGRAFICE CU PRIVIRE LA IMPACTUL EVOLUȚIEI SOCIAL-ECONOMICE ASUPRA VIETII COTIDIENE DIN RSS MOLDOVENEASCĂ (ANII 1970-1980)

NOSATÎI Anatolie

Ministerul Apărării, mun. Chișinău, Republica Moldova,

ORCID: 0000-0002-3070-7141, e-mail: anatolienosatii72@gmail.com

Rezumat. În articol este abordată problema ce se încadrează într-o tematică mai generală a evoluției RSSM în cadrul URSS și vizează unul din cele mai controversate subiecte ce țin de viața cotidiană a populației republicii a anilor 70 – mijlocul 80 ai secolului XX-lea, etapă în care s-au înregistrat anumite realizări dar și probleme în toate domeniile vieții sociale de ordin economic, demografic, spiritual, locativ, alimentară etc. Problema dezvoltării economice și stării sociale ale populației RSS Moldovenești în această perioadă și-a găsit o oglindire vastă în istoriografia sovietică moldovenească, care, a avut, însă, drept obiectiv să elogieze politica partidului comunist, preținse realizări în dezvoltarea economică a republicii și traiul nou, îmbelșugat al oamenilor muncii din republică, atins în anii puterii sovietice.

Cuvinte-cheie: bunăstare, economie, istoriografie, populație, sistem, trai

Abstract. The article deals with a topic that comes under a more general theme of the evolution of the MSSR within the USSR and regards one of the most controversial subjects related to the daily life of the republic's population in the '70s - mid-'80s of the 20th century, a period characterized by some achievements but also difficulties in all areas of life: social, economic, demographic, spiritual, housing, food, etc. The problem of the economic development and social condition of the population of the Moldovan SSR was vastly reflected in the Moldovan Soviet historiography, but its goal was to praise the policy of the Communist Party, the alleged achievements in the economic development of the country and the new and abundant life of the working people, achieved during the years of Soviet power.

Key words: welfare, economy, historiography, population, system, living

În activitatea sa propagandistică Partidul comunist din Uniunea Sovietică a încercat să demonstreze că socialismul constituie prima treaptă, inferioară a orânduirii comuniste, care are drept scop să asigure superioritatea sa social-economică, politică și ideologică față de capitalism pentru a satisface cât mai deplin necesitățile materiale, ridicarea în permanență a nivelului de trai al oamenilor muncii. În documentele oficiale în repetate rânduri se accentua că „Partidul comunist are drept scop principal ridicarea nivelului de trai al poporului, în crearea celor mai bune condiții de muncă, de odihnă pentru oamenii muncii, a condițiilor pentru dezvoltarea lor multilaterală, cât mai deplină, sub faimoasa lozincă „Totul pentru om, pentru binele omului”. De asemenea, „de a satisface cât mai deplin cerințele materiale și culturale crescânde ale norodului prin dezvoltarea și perfecționarea neîntreruptă a producției sociale” [16].

Experiența istorică a arătat că, sistemul politic și economico-social statornicit în Uniunea Sovietică, în ansamblu, și în RSS Moldovenească, după 1940, n-a putut realiza aceste obiective. Interesul față de această problemă apare din necesitatea delimitării cadrului conceptual teoretic al unei pretinse societăți egalitariste și omogene, în care se nega existența oricărui conflict sau antagonism social, la o abordare mai realistă.

Economia RSSM în anii de existență a regimului sovietic a cunoscut o dezvoltare continuă, atingând, în diferite etape, indici considerabili, proces inerent oricărei societăți aflate în permanentă dezvoltare, indiferent de regimul politic existent. Consecințele acestor realizări s-au dovedit a fi contradictorii, adeseori dezastruoase pentru viitorul republicii.

În acest context, tematica cercetării noastre este de mare actualitate și se înscrie în contextul evenimentelor de la sfârșitul sec. XX, când interesul față de adevărul istoric, ascuns intenționat de regimul autoritar, a sporit considerabil. Evenimentele și procesele pe care le vom evoca nu pot fi concepute și examinate în afara situației generale existente în acest spațiu, evenimente care s-au finalizat cu mișcarea de eliberare națională. Un studiu detaliat în acest sens ar constitui un moment de mare actualitate, pentru că viața social-economică, politică și culturală, precum și evoluția demografică, reprezintă elemente primordiale, determinate în mare măsură de perioada „socialismului dezvoltat”, care s-au repercutat asupra vieții cotidiene a populației republicii ca parte componentă a Uniunii Sovietice.

Acest articol abordează problema ce se încadrează într-o tematică mai generală a evoluției RSSM în cadrul URSS și vizează unul din cele mai controversate subiecte ce țin de viața cotidiană a Republicii Socialiste Sovietice Moldovenești a anilor 70 – mijlocul 80 ai secolului XX-lea, etapă în care s-au înregistrat anumite realizări dar și probleme în toate domeniile vieții sociale de ordin economic, demografic, spiritual, locativ, alimentar etc. Este necesar de a depăși unele stereotipuri învechite, existente în istoriografia de stil sovietico-comunist.

Multe din aspectele vieții social-politice ale RSS Moldovenești au fost în mod conștient ignorate sau falsificat de istoriografia timpului sau nu s-a reușit a fi studiate. La etapa actuală, în istoriografia de specialitate nu se regăsește un studiu analitic, care să includă o descriere detaliată a vieții cotidiene din perioada anilor '70 - prima jumătate a anilor '80 ai secolului al XX-lea. Tematica este preponderent abordată în contextul altor evenimente, fiind elucidată în unele articole tematice. Importanța proceselor derulate în această perioadă, inclusiv amploarea fenomenului enunțat, justifică o analiză complexă. Prin urmare, ne-am propus să analizăm aspectul vieții cotidiene dintr-o nouă perspectivă, în plan interdisciplinar, să scoatem din anonimat documentele și materialele care nu au fost până acum incluse în circuitul științific autohton. Aspectele vieții cotidiene ar merita să fie readuse în discuția istorică prin depășirea clișeelelor de stil socialist existente în istoriografie.

Studierea temei propuse este de o importanță esențială pentru înțelegerea tabloului general al proceselor produse în RSS Moldovenească în anii „socialismului dezvoltat”, constituind un capitol de istorie încă neelucidat în aspectele sale esențiale. Cercetarea temei enunțate va contribui la

clarificarea numeroaselor aspecte privind starea reală a populației și viața cotidiană din RSSM în perioada premergătoare reformelor enunțate de M. Gorbaciov în primăvara anului 1985.

În acest sens, vor fi cercetate și caracterizate elementele esențiale ale vieții cotidiene, precum evoluția social-economică, familia, locuința și confortul, hrana populației, unele aspecte ale modernității. De asemenea, vor fi examinate sistemul de ocrotire a sănătății, condițiile de creștere și educare a copiilor, timpul liber, spiritualitatea, legăturile interumane și sociabilitatea, veniturile și cheltuielile populației, costul vieții, aspecte ce se înscriu în seria de lacune și deformări istoriografice din perioada sovietică.

Cunoașterea acestui spectru și a problemelor existente ne va permite să contribuim la depășirea unor realități a vieții cotidiene actuale care mai persistă în Republica Moldova, fiind moștenite din perioada de stagnare sovietică.

Problema dezvoltării economice și stării sociale ale populației RSS Moldovenești în perioada anilor '70-80 ai secolului al XX-lea și-a găsit o oglindire vastă în istoriografia sovietică moldovenească. Au fost publicate o mulțime de lucrări de diferit gen și diverse proporții, inclusiv cu caracter general, care reflectă dezvoltarea social-economică a republicii și nivelul de trai al populației [13]. Majoritatea absolută a publicațiilor se referă până în a doua jumătate a anilor '80, adică până la începutul procesului de restructurare. Aceste lucrări au avut drept obiectiv să elogieze politica partidului comunist, sistemul socialist, superioritatea lui față de sistemul zis capitalist, bazat pe economia de piață, pretinse realizări în dezvoltarea economică a republicii și traiul nou, îmbelșugat al oamenilor muncii din republică, atins în anii puterii sovietice.

Istoriografia oficială moldovenească a excelat în descrierea transformărilor revoluționare, radicale în procesul de industrializare a republicii, constituirea complexului industrial republican și integrarea acestuia în complexul industrial unional, formarea clasei muncitoare și a rolului ei crescând în construirea „noii” societăți, ritmurile vertiginoase de dezvoltare a acestor procese și a progresului tehnico-științific, realizarea planului leninist de electrificare. În mod intenționat s-a evitat evidențierea obiectivelor politice urmărite de regimul sovietic, stabilirea dependenței totale față de centrul imperial, stimularea migrației, componența națională a clasei muncitoare, concentrarea, din rațiuni geostrategice, a întreprinderilor industriale în stânga Nistrului, și în special consecințele sociale, demografice, ecologice ale acestor procese asupra republicii.

În istoriografia sovietică moldovenească, în pofida caracterului represiv al regimului sovietic, foametei organizate, deportărilor și colectivizării forțate a gospodăriilor țărănești, politici de rusificare și deznaționalizare a populației băștinașe, stimulării migrației și populării republicii cu grupuri masive de alogeni, schimbarea radicală a modului de viață și de gospodărire a populației republicii pe principii socialiste, transformările social-economice, politice și culturale de natură socialistă și consecințele lor „benefice”, „grandioase” asupra dezvoltării RSS Moldovenești, pretinse realizări ale „poporului moldovenesc” în toate sferele vieții sociale, sunt descrise în culori roze, triumfaliste, ca și cuceriri „legitime, mărețe” ale Marelui Octombrie sub „conducerea înțeleaptă” a partidului comunist.

În acest context este elogiată așa-zisa „politică națională leninistă” a partidului comunist, rezolvarea ei cu succes în Uniunea Sovietică, consolidarea colaborării frățești și statornicirea relațiilor de egalitate a națiilor în cadrul unui stat socialist multinațional unic, îmbinarea armonioasă a tendinței de înflorire și apropiere a națiunilor socialiste, formarea unei noi comunități istorice de oameni, „poporul sovietic” [23].

Anume acestei „prietenii”, „colaborării”, „ajutorului dezinteresat” acordat, poporul moldovenesc le datorează restabilirea economiei naționale distruse în timpul războiului, precum și „succesele remarcabile”, „epocale”, înregistrate în toate sferele vieții sociale. În acest spirit, autorii lucrărilor publicate au depus eforturi pentru a demonstra importanța „prieteniei și colaborării”, „unității” popoarelor URSS în realizarea planului leninist de construire a socialismului în RSS Moldovenească, lichidarea rămânerii în urmă, diviziunea socială a muncii și specializarea între republicile unionale, descrierea formelor de colaborare în domeniul tehnico-științific [1; 4].

Viața satului moldovenesc, dezvoltarea agriculturii în anii postbelici a făcut obiectul de cercetare al mai multor istorici din RSS Moldovenească, care, în condițiile aservirii politice față de regimul comunist, au denaturat, în mare parte, faptele și procesele desfășurate [20]. Evident, însemnătatea istorică a acestor evenimente este redată în termeni exclusiv pozitivi.

Un loc aparte a fost acordat elogierii rolului partidului comunist în consolidarea și dezvoltarea în continuare a agriculturii după realizarea colectivizării compacte, prin prisma creșterii activismului țărănimii colhoznică și a muncitorilor sovhozurilor, succeselor înregistrate în gospodăria sătească, ridicarea nivelului de trai și cultural al oamenilor muncii de la sate, „progresului tehnico-științific”, schimbarea revoluționară a structurii sociale de clasă a satului moldovenesc, „experimentelor bodiuliste” despre intensificarea, specializarea și concentrarea producției agricole pe baza cooperării inter gospodărești, integrare agroindustrială, importanța economică și socială a acestor procese în consolidarea bazei tehnico-materiale, ridicarea eficacității muncii agricole, creșterea productivității muncii, perfecționarea în continuare a relațiilor de producție. Au fost exagerate sau inventate procese precum lichidarea deosebirilor esențiale dintre sat și oraș, necesitatea obiectivă de transformare a colhozurilor în sovhozuri și apropierea celor două forme de proprietate, introducerea metodelor avansate de organizare a muncii, schimbarea caracterului și conținutului muncii agricole, transformarea acesteia într-o varietate a muncii industriale, statornicirea modului socialist la sate, inițierea mișcării pentru munca comunistă etc., fără a se reliefa consecințele nefaste ale acestor procese.

Cu un caracter pronunțat propagandistic au fost scrise lucrări despre realizarea în practică a învățaturii leniniste și a strategiei partidului comunist despre „revoluția culturală”, legitățile și particularitățile realizării acestui fenomen în republică, lichidarea „neștiinței” de carte, dezvoltarea științei, a învățământului de cultură generală și superior, dezvoltarea bazei materiale a culturii, pregătirea cadrelor și formarea intelectualității socialiste, educarea ideologico-politică în spiritul prieteniei popoarelor, a patriotismului sovietic și internaționalismului proletar, rolul culturii socialiste în transpunerea în viață a principiilor comuniste și schimbarea conștiinței oamenilor

muncii, legăturile și influența reciprocă a culturilor „popoarelor frățești”, contribuția lor la „îmbogățirea culturii socialiste moldovenești”, și „internaționalizarea vieții spirituale a republicii”, „înflorirea culturii poporului moldovenesc, națională ca formă și socialistă după conținut”, dezvoltarea personalității „multilateral dezvoltate”, antrenarea oamenilor muncii în construcția culturală, creșterea rolului culturii spirituale în condițiile socialismului dezvoltat și crearea premiselor pentru construirea comunismului etc. [5; 12; 2; 8; 21; 14]. În studierea acestor procese și fenomene s-a pus accent pe conținuturile politico-ideologice și aspectele cantitative.

În condițiile apariției primelor semne de stagnare, de care a început să dea dovadă societatea sovietică începând cu anii 1970, și publicării în Occident a unui număr tot mai mare de cărți despre realitățile social-economice și culturale din RSS Moldovenească, la cerințele partidului comunist, frontul istoric din republică este mobilizat în activitatea pentru susținerea luptei ideologice împotriva adversarilor de clasă. În acest context, s-au inventat teme cu titluri triumfaliste și au fost forțate faptele, evenimentele pentru a se demonstra lichidarea deosebirilor dintre sat și oraș, munca fizică și intelectuală, clasa muncitoare și țărănimea colhoznic [11; 19; 3], omogenizarea societății [24], creșterea „continuă”, „nemaivăzută” a bunăstării materiale și ridicarea nivelului de trai al oamenilor muncii, începând chiar cu anii de foamete [10; 22] despre „munca comunistă” și statornicirea unui „mod nou de viață” [7], a unei noi morale, despre „întrecerea socialistă” și trecerea la o etapă calitativ nouă a societății-a „socialismului dezvoltat” participarea activă a oamenilor muncii la conducerea statului [9; 18; 17]. O premisă importantă în realizarea acestor deziderate era considerată conducere înțeleaptă din partea partidului comunist la toate etapele de dezvoltare a societății sovietice și în toate sferele vieții sociale: pregătirea cadrelor, dezvoltarea culturii spirituale, realizarea politicii agrare și dezvoltarea agriculturii, industriei, perfecționarea metodelor de gospodărire, consolidarea și ridicarea rolului de avangardă al organizațiilor primare de partid, ridicarea activismului politic și de muncă al maselor populare, desfășurarea întrecerii socialiste, crearea bazei tehnico-materiale a comunismului, întărirea muncii ideologice și politico-educative, educarea comunistă a oamenilor muncii în spiritul intransigenței față de morala burgheză, în condițiile înăsprirea luptei ideologice între cele două sisteme mondiale, mobilizarea oamenilor muncii în realizarea dezideratelor programatice de factură utopică ale partidului comunist [15].

Astfel, după reanexarea Basarabiei de către URSS în anul 1944, prin intermediul unei istorii falsificate, rescrisă sistematic în funcție de obiectivele centrului imperial, s-au implantat mai multor generații „valori” străine intereselor naționale. Miturile ideologice create de noul regim au avut drept obiectiv major să justifice dominația sovietică asupra teritoriului dintre Prut și Nistru.

Consecințele acestei istoriografii, prin „moștenire” și impactul politicii de rusificare și de deznaționalizare promovată de regimul sovietic, din păcate, mai dăinuie și astăzi în mentalitatea unor concetățeni de-ai noștri și sunt promovate de un anumit gen de politicieni și istorici-ostatici ai vechii ideologii și servili intereselor Moscovei.

Bibliografie:

1. AFTENIUC, S. RSSM în familia republicilor frățești. Chișinău, 1973.
2. BÎRCĂ, G. Intellectualitatea Moldovei Sovietice. Chișinău, 1971.
3. BODIUL, I. Lichidarea deosebirilor esențiale dintre oraș și sat în condițiile RSS Moldovenești. Chișinău, 1967.
4. BODIUL, I. Pe calea renașterii și înfloririi. Chișinău, 1978.
5. BRONICI, C. Înfloresc cultura Moldovei Sovietice (1945-1961). Chișinău, 1961.
6. BURLACU, I. Sindicatele Moldovei Sovietice în construcția socialistă. Chișinău, 1980.
7. CARTOFEANU, M. Modul de viață: trecutul și prezentul. Chișinău, 1980.
8. CORBU, V., ZAVTUR, C. Intellectualitatea satului moldovenesc actual. Chișinău, 1978.
9. DJESMEDJIAN, C. Dezvoltarea întrecerii socialiste în Moldova. Activitatea Partidului Comunist al Moldovei în vederea dezvoltării muncii creative (1924-1975). Chișinău, 1977.
10. DOROGANICI, F. Aproximarea nivelului de trai al muncitorilor și colhoznicilor. Chișinău, 1981.
11. ENTELIS, G. Țărănimea colhoznică pe calea spre comunism. Chișinău, 1969.
12. EREMEI, G. Noile orizonturi ale culturii moldovenești. Chișinău, 1977.
13. Istoria RSS Moldovenești (în două volume), vol. II. Chișinău, Cartea Moldovenească, 1970.
14. LIAȘCO, I. Organizațiile de partid și munca de culturalizare. Chișinău, 1972.
15. OLEINIC, K. Partidul Comunist al Moldovei-avangarda oamenilor muncii din republică în lupta pentru realizarea în viață a ideilor Marelui Octombrie. Chișinău, 1967.
16. PETRIC, P. *Partidul și bunăstarea poporului*. Chișinău, Cartea Moldovenească, 1974.
17. PETRIC, P. Sindicatele în societatea socialismului dezvoltat. Chișinău, 1978.
18. ROTARU, M. Conducerea de partid a întrecerii socialiste la sate. Chișinău, 1978.
19. RUSANDU, I. Transformarea socială a satului contemporan. Chișinău, 1984.
20. SÎTNIC, M., Țaranov, V. Realizarea ideilor Marelui Octombrie în Moldova. Chișinău, 1987.
21. STATI, V. Dezvoltarea tradițiilor internaționaliste ale culturii sovietice moldovenești. Chișinău, 1979.
22. ȘTEFANEȚ, G. Scopul suprem al partidului. Activitatea Partidului Comunist al Moldovei în vederea îmbunătățirii în continuare a bunăstării oamenilor muncii (1960-1975). Chișinău, 1981.
23. URSUL, D. Înflorirea și apropierea națiilor sovietice. Chișinău, 1971.
24. ZAVTUR, A. Formarea și dezvoltarea structurii sociale socialiste în Moldova. Chișinău, 1972.